

Taal binnen voorzieningen voor jonge kinderen in Europa

De Europese Unie stimuleert haar burgers om andere Europese talen te leren. Tijdens een ontmoeting tussen staatshoofden in Barcelona in 2002 werd voorgesteld om jonge kinderen al minstens twee vreemde talen aan te leren. **Anemone Geiger-Jaillet** bekijkt wat onderwijs op jonge leeftijd in de praktijk kan betekenen.

Taalonderwijs is al meer dan tien jaar een begrip in de EU. In principe leren de kinderen al in het basisonderwijs een tweede taal aan. Bij voorschoolse voorzieningen voor jonge kinderen, ligt dat iets anders. Het aanbod verschilt van land tot land. Toch bieden sommige initiatieven ook een tweede taal aan, of ondersteuning voor kinderen wiens moedertaal niet die van hun gastland is.

Principes van taalonderwijs

Er bestaat een wereldwijde consensus over drie principes. Ten eerste: hoe jonger kinderen zijn, hoe belangrijker het is om het Ronjat-Grammont-principe toe te passen: “één persoon – één taal”. Een bepaalde persoon kan maar één taal gebruiken in de omgang met kinderen. Ten tweede: de resultaten verbeteren wanneer er gelijkheid – een vergelijkbare status – is tussen de talen. Dit is bijvoorbeeld niet het geval met het Turks in Duitsland (zie Serap Şıkcans artikel). Ten derde: het is belangrijk om de taal te gebruiken. Voor jonge kinderen betekent dit dat ze er een heleboel dingen mee doen: luisteren, zingen, knutselactiviteiten, spelletjes spelen, video's bekijken of acteren. Hoewel dit principe erg belangrijk is, wordt het vaak niet voldoende nageleefd bij het onderwijzen van vreemde talen.

Toch zijn experts het niet altijd eens over de noodzaak van taalonderwijs op jonge leeftijd. Sommigen benadrukken dat het aanleren alleen geen resultaten oplevert als bepaalde didactische principes, geschikte bronnen en pedagogische continuïteit, ontbreken. Drie lessen per week in een vreemde taal, tussen de leeftijd van vier en 16 jaar, volstaan evenmin: het is veel, en tegelijkertijd onvoldoende. Het zou beter zijn om het onderwijs in deze wisselende talen intenser te maken met een continue aanpak, de pedagogische benaderingen te variëren en buitenschoolse activiteiten te plannen in de doeltaal. Daar horen ook bezoeken bij aan een land waar de taal wordt gesproken.

Een paar voorbeelden van taalonderwijs

Model 1: Vreemde Taal (niet-tweetalig systeem)

Talen komen vaak al aan bod in voorzieningen voor jonge kinderen, zoals in bepaalde kleuterklassen in Duits-

land en Oostenrijk. De kinderen komen er vanaf drie jaar ‘in contact’ met een andere taal. Doorgaans is dat het Engels. Heel wat steden en streken maken intussen gebruik van een uitwisselingsprogramma met onderwijzers uit het land van de taal die aangeleerd wordt. (bvb. Saarland in Duitsland en Lorraine in Frankrijk). Het principe van de native speaker beheerst dit model. Dit betekent dat enkel iemand die in die bepaalde taal werd grootgebracht, de taal correct kan overbrengen. De benadering is gebaseerd op een spel formule. Het gaat niet om een leerproces in de strikte zin van het woord. Zo wordt ‘Frans’ strikt gescheiden van andere vakken in het lessenrooster. Toch evolueert men stilaan weg van dit model, richting model 2 en 3 (hieronder beschreven).

Model 2a: Tweetaligheid in de praktijk (prestigieuze doeltalen)

Deze benadering verkiest interculturele communicatie en een introductie tot andere culturen, boven het aanleren van één specifieke taal. Dit gebeurt in een aantal kleuterklassen en scholen. Ze bieden de kinderen tweetalige faciliteiten aan. Een concreet voorbeeld is de Vienna Bilingual School in Oostenrijk. Maar het gebeurt ook binnen de *Verein für Frühe Mehrsprachigkeit an Kindertageseinrichtungen und Schulen* (de Vereniging voor vroege Meertaligheid in Kinderopvang & Scholen). Die heeft een lijst aangelegd van alle Duitse voorzieningen die met een tweede taal werken.¹ In andere gevallen wordt de aanpak in een hele regio overgenomen, zoals in het Italiaanse gedeelte van Zuid-Tirol. Meer daarover in het artikel van Martin Dodman.

Model 2b: Nationale taal +

Heel wat tweetalige kleuterklassen in Berlijn gaan in op de wensen van een aantal Turkse ouders. Zij willen dat hun kind tweetalig wordt grootgebracht, in het Duits én het Turks. Patrick Blanchet heeft aangetoond dat het aanleren van talen, naast de nationale taal, geen evidente zaak is.² Als de tweede taal niet wijdverspreid is, kan het volgende onderwijsmodel worden aangewend.

Model 3: Een minderheidstaal als onderwijstaal gebruiken

Sinds een dertigtal jaar passen een aantal regio's in Frankrijk een systeem toe waarbij het Frans – de nationale taal – in het onderwijs gecombineerd wordt met regionale talen (Baskisch, Bretoens, Catalaans of Occitaans). Het gaat om regio's waar de nationale voertaal niet tot het taalerfgoed behoort. Het systeem werd eerst geïntroduceerd in private scholen. Later namen ook de staatsscholen het principe over. Zowel publieke als private opleidingen zijn beschikbaar voor nieuwe leerkrachten die twee talen doceren. In Luxemburg hebben ze nog een ander scenario. Daar is de kleuterschool verplicht voor kinderen vanaf vier jaar. De vorming gebeurt in het Luxemburgs: het is de enige taal die de kinderen op school te horen krijgen. Het is al zo'n 25 jaar de nationale taal van het land. De scholen willen tegelijk een basis leggen voor het Duits als voertaal, en het Frans als tweede taal in het basisonderwijs.

Veel EU-onderdanen gebruiken geregeld een regionale minderheidstaal die wordt doorgegeven van generatie op generatie. Het is een aanvulling op hun officiële landstaal (zie p. 8).³ Hoewel deze talen doorgaans niet bedreigd zijn, kan hun vitaliteit en culturele erfgoed in bepaalde streken wel erg kwetsbaar zijn. Het is daarom dat de Deense gemeenschap tweetalige

speelgroepen heeft opgericht in landelijke delen van Schleswig-Holstein, in het noorden van Duitsland. De Duitstalige gemeenschap van zuid-Denemarken beschikt over dezelfde faciliteiten.

Model 4: Introductieklassen voor migrantenkinderen

Volgens het rapport "Allochtone kinderen integreren in Europese scholen", zijn er maar zes landen die voor schoolse introductieklassen inrichten. Het gaat om Denemarken, Finland, Litouwen, Luxemburg, Nederland en Zweden. In die klassen worden migrantenkinderen voorbereid op lager onderwijs in de taal van het land. Wanneer kinderen in Denemarken een schoolplichtige leeftijd bereiken (zes jaar) en hun kennis van het Deens is ontoereikend, ook dan moeten ze naar introductieklassen. De kinderen blijven er tot men veronderstelt dat ze de lessen kunnen volgen. Maar door recente wetswijzigingen "moet het plaatselijk bestuur zogenaamde taalstimuleringsprogramma's organiseren voor alle allochtone kinderen, vanaf vier jaar. Deze programma's blijken erg succesvol. 95% van de kinderen die ze heeft gevolgd, kon op school starten zonder de introductieklas te passeren."

In Frankrijk daarentegen bestaat er pas begeleiding vanaf de lagere school, voor kinderen die geen Frans spreken. Vóór die periode is er geen hulp beschikbaar in de écoles maternelles. De kinderen krijgen geen begeleiding, omdat de beleidsmakers ervan uitgaan dat een totale onderdompeling in het Frans, voldoende is. Toch hebben Frankrijk en andere landen, zoals Duitsland, plannen om de ver-

werving van de landstaal op termijn meer systematisch te laten verlopen.

Conclusies

1. Het thema "talen binnen voorzieningen voor jonge kinderen" gaat niet enkel over vreemde talen, maar ook over minderheidstalen.
2. Tweetaligheid is de beste manier om de dominantie van één taal, te vermijden. Toch zijn heel wat ouders en beleidsmakers zich niet bewust van de nood aan een tweetalig of veeltalig onderwijs vanaf jonge leeftijd.
3. Het is een grote uitdaging om meertalig onderwijs voor jonge kinderen aan te bieden. Niet de universiteiten hebben de best gekwalificeerde medewerkers nodig, maar wel de voorzieningen voor jonge kinderen!
4. De courante methodes in empirisch onderzoek en bij de vorming van begeleiders, volstaan in geen enkel land. Deze materie staat nog in de kinderschoenen.
5. Een tweetalige opvoeding kan binnen het gezin (familiale tweetaligheid) of binnen de school (institutionele tweetaligheid). Elk van deze benaderingen heeft zijn eigen karakteristieken en beperkingen. De twee vormen van tweetaligheid moeten aandacht hebben voor de band tussen het gezin, de kinderopvang en de school. De Vereniging voor Vroege Meertaligheid in Kinderopvang & School in Duitsland geeft het voorbeeld. Ze brengt ouders, mentors, leerkrachten, taaldeskundigen en neurologen, sociaal werkers, de kinderopvang, politici en vertegenwoordigers uit de bedrijfs-wereld, samen.

Anemone Geiger-Jaillet
(anemone.geiger-jaillet@alsace.iufm.fr) is professor in het Institut Universitaire de Formation des Maîtres d'Alsace

1 <http://www.fmks-online.de/>

2 http://www.cahiers-pedagogiques.com/article.php3?id_article=850

3 http://ec.europa.eu/education/policies/lang/languages/langmin/regmin_nl.html

4 http://www.eurydice.org/ressources/eurydice/pdf/044DN/044_FR_FR.pdf